

O'ZBEK XALQ QAHRAMONLIK ERTAKLARINING USLUBIY XUSUSIYATLARI**Usmonova Gulbahor Rahmatillo qizi****Namangan davlat pedagogika instituti****O'zbek va xorijiy tillar kafedrası****O'zbek tili va adabiyoti mutaxassisligi 1-bosqich magistranti****Telefon: +998 77 296 01 29****<https://doi.org/10.5281/zenodo.15601907>**

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'zbek xalq qahramonlik ertaklarining uslubiy xususiyatlari tahlil qilinadi. Ertaklarda ishlatilgan badiiy tasvir vositalari, qahramon obrazlari, xalqona tilda ifoda topgan iboralar hamda dramatik unsurlar tahlil etiladi. Shuningdek, xalq og'zaki ijodining milliy ruhini aks ettiruvchi uslubiy xususiyatlar yoritiladi.

Kalit so'zlar: qahramonlik ertaklari, uslub, xalq og'zaki ijodi, obraz, badiiy vosita, milliylik.

Xalq og'zaki ijodi — millat ma'naviyatining eng qadimiy va sarmazmun qatlamidir. Ayniqsa, qahramonlik ertaklari xalqning tarixiy xotirasi, orzu-umidlari va axloqiy mezonlarini mujassam etgan noyob janr hisoblanadi. O'zbek xalq ertaklari orasida "Alpomish", "Go'ro'g'li", "Rustam" kabi dostoniy qahramonlar ishtirok etadigan asarlar o'ziga xos uslubiy yondashuvga ega. Mazkur maqolada ana shu ertaklarning uslubiy xususiyatlari lingvistik va poetik jihatdan tahlil etiladi.

Qahramonlik ertaklari (epik ertaklar) xalq og'zaki ijodining muhim janrlaridan biri bo'lib, ular asosida jasur, mard, adolatparvar qahramonning g'ayritabiiy kuch, aql-zakovat yoki sadoqat bilan yovuz kuchlarga qarshi kurashi tasvirlanadi. Bu ertaklarda yaxshilik bilan yomonlik o'rtasidagi kurash asosiy mavzuni tashkil etadi.

Qahramonlik ertaklariga kiruvchi mashhur ertaklar:

"Alpomish" – O'zbek xalq dostonidir, ammo ba'zan epik qahramonlik ertagi sifatida ham qaraladi. Alpomishning dushmanlarga qarshi kurashi, sodiqligi va jasorati tasvirlanadi.

"Rustam va Suhrob" – Fors-tojik adabiyotidan kirib kelgan epik ertak. Otasi va o'g'il orasidagi fojiali jang orqali qahramonlik, fojiya va taqdir ko'rsatiladi.

"Go'ro'g'li" – Turk xalqlari orasida mashhur epik qahramon. U zolimlarga qarshi kurashadi, xalqni himoya qiladi.

Bo'ri Polvon – G'ayritabiiy kuchga ega bo'lgan yigitning dushmanlarga qarshi kurashi haqidagi ertak.

Avazxon – Qahramon yigitning zulmga qarshi, adolat yo'lida qilgan mardona ishlari haqida.

Jumong – Koreys xalq qahramoni haqida bo'lib, bu ham boshqa xalqlar folklorida uchraydigan qahramonlik ertagidir.

Bahodir yigit – O'zbek xalq ertaklarida uchraydigan, kuchli, aqlli, halol yigitning sarguzashtlari.

Yovqarining o'g'li – G'ayritabiiy kuchlarga ega yigitning janglari va sadoqati tasvirlanadi.

Qahramonlik ertaklarining asosiy belgilariga quyidagilar kiradi:

- ✓ Asosiy qahramon – jasur, odatda g'ayritabiiy kuchga ega;
- ✓ Yovuz kuch – dev, ajdaho, zolim podsho yoki boshqa dushman;
- ✓ Sehrli buyumlar yoki yordamchilar;
- ✓ Sinovlar va to'siqlar;

✓ G'alaba – qahramon yovuzlikni yengadi, ko'pincha mukofotlanadi.

O'zbek qahramonlik ertaklarida uslub asosan xalqning og'zaki nutqiga yaqin, sodda va ta'sirchan bo'ladi. Til vositalarining boyligi, takrorlar, xalq maqollari, sheva unsurlari keng qo'llaniladi.

Masalan: "Alpomish yigitlardan yigit, arslondan arslon edi. Olovdan o'tib, daryodan kechar edi."

Bu misolda giperbola (bo'rttirish) usuli orqali qahramonning kuch-qudrati tasvirlangan. Bu uslubiy yondashuv xalq orzusidagi ideal qahramon obrazini yaratadi.

Qahramonlik ertaklarida bosh qahramon odatda sadoqatli, jasur, dono, xalqni asrashga tayyor siymoda gavdalanadi. Ular tasvirida ko'pincha metafora, epitet va tashbehlar qo'llaniladi:

"Uning so'zi daryodek oqib, yuragimga singar edi."

Bu yerda qahramonning so'zi daryo bilan qiyoslanib, u xalq ruhiyatiga yaqin, qudratli kishi sifatida tasvirlanadi.

Ko'plab qahramonlik ertaklarida dialog shaklida hikoya yuritilishi uslubga dramatik tus beradi. Bu esa voqeani jonlantiradi, tinglovchini ruhiy jihatdan undagi voqealarga jalb etadi: – Ey, yov, men seni tanidim! – dedi Alpomish. – Xalqimga qilgan zulmingning javobini ber! Dialog shakli orqali qahramonning jasurligi va adolatparvarligi ochiladi. Bu uslubiy jihat ertakni ommaviy eshitishga qulay holga keltiradi.

Uslubda xalqona iboralar va maqollarning tez-tez qo'llanishi ertaklarning milliy ruhini mustahkamlaydi:

"Ko'pni ko'rgan o'g'il elni boshlar."

"Botir o'lmas, nomi o'lmas."

Bunday maqollar ertak matnining estetik qiymatini oshirib, xalqning hayot falsafasini ifoda etadi.

Xulosa qilib aytganda, o'zbek xalq qahramonlik ertaklarining uslubiy xususiyatlari ularning xalqona, obrazli, jonli va tasirchan tilida, qahramon obrazlarini badiiy vositalar orqali gavdalandirishida, hamda dramatik va emotsional kuchga ega bo'lgan ifodalarda namoyon bo'ladi. Bu ertaklar nafaqat badiiy asar sifatida, balki xalq ruhiyatining ramzi sifatida ham ahamiyatlidir.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'aniyeva N. O'zbek xalq og'zaki ijodi. – Toshkent: O'qituvchi, 1991.
2. Qosimova M. Xalq ertaklarining badiiy xususiyatlari. – Toshkent: Fan, 2005.
3. Sodiqov A. O'zbek xalq ertaklari poetikasi. – Toshkent: Akademnashr, 2012.
4. O'zbek xalq ertaklari. 1–2-jildlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1987.
5. Галиакберова, А. Р. (2016). ИНСТРУМЕНТАРИЙ РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ ПИСЬМА. *Ученый XXI века*, (9).